Осврт на состојбите во секторот рударство и вадење на камен

<u>УЧЕСТВО ВО БДП</u>

Според официјалните податоци на Државниот завод за статистика на РСМ, учеството на секторот Рударство и вадење на камен во БДП според производниот метод следи:

- 2013 со 1,4%
- 2014 со 1,3%
- 2015 со 1,3%
- 2016 со 1,3%
- 2017 со 1,2%
- Проценети за 2018 со 1,3%.

Извор: ДЗС на РСМ

Оттука се следи дека секторот Рударство и вадење на камен никогаш структурно не ја помина нагорната граница од 1,5 па и 1,6% во учеството во бруто домашниот производ на државата. Иако постоеше и период кога секторот учествуваше со околу 0,9% во создавањето на истиот, се цени дека постојат поголеми можности кон повисоко учество од сегашното, а со тоа и зголемување на БДП.

ИНДУСТРИСКО ПРОИЗВОДСТВО

Табела 1: Раст/ пад во индустриското производство, во %

Периоди	**2015/2014**	**2016/2015**	**2017/2016**	**2018/2017**	**I-IX-2019/ I-IX-2018**
Вкупна индустрија во РСМ	4,9	3,4	0,2	5,4	5,6
Рударство и вадење на камен	-1,4	-7,8	-1,8	-1,4	3,5
Вадење на јаглен и лигнит	-8,4	-13,9	-1,2	-2,0	16,2
Вадење на руди на метал	-1,1	-7,8	-1,9	-0,6	3
Вадење на други руди и камен	4,9	-1,9	-2,2	-2,5	-10,6

Извор: ДЗС на РСМ

И покрај растот на физичкиот волумен на целата индустрија во Македонија (освен во 2017-тата кога реално стагнираше) секторот Рударство и вадењето на камен бележи негативни стапки од 2014 до 2018 година во рамките од -1,4 до -1,8% освен во 2016-тата во однос на 2015-тата кога забележа енорма стапка на опаѓање од 7,8%. Исто така и неговите под сектори (Вадење на јаглен и лигнит, Вадење на руди на метал и Вадење на

други руди и камен) за истиот временски период бележеа негативни стапки на раст освен подсекторот Вадење на други руди и камен кој во 2015-тата во однос на 2014 забележа раст од 4,9%.

Сепак согласно последните податоци од ДЗС на РСМ за периодот I-IX-2019/ I-IX-2018, секторот Рударство и вадењето на камен бележи позитивна динамика со раст од 3,5%, под секторите Вадење на јаглен и лигнит со раст од 16,2% и Вадење на руди на метал со раст од 3%. Подсекторот пак Вадење на други руди и камен повторно бележи негативна динамика со пад од 10,6%.

Табела 2: Структурно учество во индустриското производство, во %

Период	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**I-IX-2019**
Вкупна индустрија во РСМ	100	100	100	100	100	100
Рударство и вадење на камен	11,88	11,59	10,11	9,14	8,31	10,7
Вадење на јаглен и лигнит	3,46	2,44	2,23	1,96	2,02	2,06
Вадење на руди на метал	6,05	6,76	5,53	5,16	4,15	6,63
Вадење на други руди и камен	2,36	2,4	2,35	2,03	2,14	2,01

Извор: ДЗС на РСМ(сопствени пресметки)

Рударството и вадењето на камен во 2018 година структурно учествувало со 8,31% во рамките на вкупното индустриско производство во домашната економија. Сепак од 2014 до 2018 година неговото структурно учество се намалувало така да компарирано за 2018/2014 година учеството е намалено за 3,57 структурни проценти. Неговиот пак нај силен под сектор Вадењето на руди на метал забележа намалување во струтурното учество за 1,9 структурни проценти во 2018/2014 година, а исто така и останатите два под сектори (Табела 2).

Заклучно со кумулативниот податок за I-IX-2019 година се забележува повторно зголемување на структурното учество во рамките на вкупното индустриско производство односно со моментално учество од 10,7%, а под секторот Вадењето на руди на метал со 6,63% во рамките на вкупното учество во секторот Рударство и вадењето на камен.

ПРОМЕТ ВО ИНДУСТРИЈАТА

Табела 3: Раст/пад во вкупниот промет во индустријата, во %

Периоди	2016/2017	2017/2018	I-VIII-2019/ I-VIII-2018
Вкупно	9,6	12,5	8,3
Рударство и вадење на камен	49,5	14,4	-10,3
Вадење на руди на метал	64,5	4,4	-9,5
Вадење на други руди и камен	21,3	39,7	-12,2

Извор: ДЗС на РСМ

Во рамките на вкупниот промет во индустријата кој заклучно со Август 2019 година бележи раст од 8,3%, секторот Рударство и вадење на камен после позитивните движења во прометот од 2016 до 2018 година, забележа негативни отстапки и тоа на ниво на сектор прометот е намален за 10,3%, кај подсекторот Вадење на руди на метал се бележи намалување од 9,5%, а кај подсекторот Вадење на други руди и камен намалување од 12,2% споредено за периодот I-VIII-2019/I-VIII-2018 година. (Табела 3).

Табела 4: Индустриско производство во натурални показатели, по години (мерна единица - тони)

Период	2014	2015	2016	2017	2018	Раст/пад, 2018/2014, во %
05 - Вадење на јаглен и лигнит	..	..	..	..	..	..
Лигнит и темен јаглен / т	6.482.070	5.936.597	5.130.055	5.056.918	4.946.486	-23,69
07 - Вадење на руди на метал	..	..	..	..	..	..
Руди на бакар / т	4.366.500	4.664.000	4.707.500	4.494.000	4.229.500	-3,14
Концентрат на бакар / т	38.986	42.690	43.317	38.750	33.795	-13,32
Концентрат на олово / т	59.203	51.246	41.938	54.369	57.479	-2,91
Концентрат на цинк / т	63.140	58.299	49.741	55.691	60.767	-3,76
08 - Вадење на други руди и камен	..	..	..	..	..	..
Мермер и травертин, сурови или грубо делкани / т	564	424	374	512	427	-24,29
Мермер и травертин, сечени во плочи, со дебелина до 25 цм / т	590	374	318	43	29	-95,08
Мермер и травертин, сечени во блокови, со дебелина над 25 цм / т	86.133	87.170	93.208	112.974	107.388	24,68
Камен од карбонатни карпи (варовник) за градежништвото и алабастер (гипс) / т	7.599	15.478	22.785	23.268	28.327	272,77
Гранит, суров или грубо делкан / т	701	872	1.095	1.203	1.023	45,93

- Осврт на состојбите во секторот рударство и вадење на камен -

Гранит, сечен во блокови, со дебелина над 25 цм / т	3.416	3.869	7.098	7.444	6.253	83,05
Кварцит / т	74.264	47.477	29.398	9.547	2.325	-96,87
Суров гипс и анхидрид на гипс / т	156.492	172.525	202.582	217.491	230.029	46,99
Варовнички камен / т	860.008	1.122.442	1.264.177	1.213.470	1.378.042	60,24
Доломит (непржен), некалциниран / т	131.414	107.980	129.056	134.678	148.490	12,99
Силикатен песок (кварцен и индустриски песок) / т	33	228	77	21	24	-27,27
Песок за градежништвото (освен песок што содржи метали) / т	188.067	138.936	234.627	128.145	184.218	-2,05
Кршени или дробени камења што се употребуваат како агрегати за бетон, за насипување на патишта и за други намени во градежништвото / т	508.252	416.450	629.257	409.072	538.718	5,99
Гранули, парчиња и прав од камења (освен од мермер) / т	1.821	-	-	-	-	-
Бентонит / т	16.920	9.012	1.968	912	2.945	-82,59
Мелен бентонит / т	7.990	4.832	2.260	825	838	-89,51
Вулкански туфови / т	65.504	70.148	76.796	71.547	96.964	48,03
Лапорец / т	660.827	637.860	842.587	953.258	849.701	28,58
Други руди на неметали, мелени / т	6.752	6.931	7.282	7.056	9.216	36,49
Кварц и кварцни кристали / т	47.442	39.902	27.040	19.873	9.420	-80,14
Талк, суров / т	495	610	741	400	319	-35,56
Талк, мелен / т	483	598	729	478	559	15,73
Суров натриумов фелдспат / т	18.076	20.289	19.919	21.237	30.813	70,46
Мелен фелдспат / т	8.080	9.126	10.507	10.123	11.307	39,94

Извор: ДЗС на РСМ

Кога ќе се спореди домашното производство по под-секторите кај Рударството и вадењето на камен, евидентно е намалувањето на количинското производството.

Компарирано за 2018 година со 2014 кај подсекторот Вадење на јаглен и лигнит односно неговиот производ “Лигнит и темен јаглен“ производството е намалено за 23,7%.

Кај подсекторот Вадење на руди на метал компарирано за истиот период домашното производство е намалено и тоа кај рудите на бакар за 3,14% односно концентратот на бакар со намалување од 13,3%, концентрат на олово 2,9% и концентратот на цинк со намалување во одмашното производство од 3,9% споредено за 2018/2014 година.

Табела 5: Вкупен обем на трговската размена, во 000 евра

Период	2014	2015	2016	2017	2018	I-VIII-2019	Раст/пад, 2018/2014, во %
Вкупно на РСМ	9.251.132	9.888.728	10.566.802	11.853.567	13.532.773	9.720.455	46,28
Б Рударство и вадење на камен	308.811	293.301	215.308	317.982	380.869	270.286	23,33
05 Јаглен и лигнит	24.693	17.313	18.405	15.273	22.859	14.456	-7,43
06 Сурова нафта и природен гас	52.219	44.282	36.498	57.141	61.295	48.166	17,38
07 Метални руди	201.635	199.617	127.296	192.959	232.866	163.885	15,49
08 Други производи од рударството и вадење на руди	30.263	32.088	33.108	52.609	63.849	43.779	110,98

Извор: ДЗС на РСМ

Од 2014 до 2018 година рударството и вадењето на камен (со одредени отстапки во 2015 и 2017 година) расте, така да вкупниот обем во трговската размена во секторот за 2018 година а во износ од 380,8 милиони евра е порасната за 23,3% во однос на 2014 година.

Металните руди за компарираниот период се зголемени за 15,5%, другите производи од рударството и вадење на рудиза 111%. Единствено само јагленот и лигнитот забележал намалување во трговската размена за компарираниот период од 7,4%. (Табела 5).

Табела 6: Извоз, во 000 евра

Период	2014	2015	2016	2017	2018	I-VIII-2019	Раст/пад, 2018/2014, во %
Вкупно на РСМ	3.746.608	4.087.584	4.390.284	5.018.676	5.860.827	4.222.426	56,43
Б Рударство и вадење на камен	143.299	140.196	124.036	205.821	224.638	145.159	56,76
05 Јаглен и лигнит	-	564	157	153	104	110	-80,50
06 Сурова нафта и природен гас	4.476	-	-	-	-	200	-95,53
07 Метални руди	118.203	117.865	101.867	164.174	170.582	108.101	44,31
08 Други производи од рударството и вадење на руди	20.620	21.767	22.012	41.494	53.952	36.748	161,65

Извор: ДЗС на РСМ

На страна на македонскиот извоз за периодот 2018/2014 година, Рударството и вадењето на камен забележало раст од 56,8%, а неговиот подсектор кој највеќе учествува во извозот - Металните руди забележаа раст кај извозот од 44,3%, или од извезените 118,2 милиони евра метални руди во 2014, веќе во 2018 извезени се метални руди во износ од 170,6 милиони евра. Заклучно со состојбата за 2018 година, најголем дел од металичните руди се извезени во Бугарија и Полска (Табела 6.1.)

Табела 6.1. Земји со најголеми извезени метални руди по единица вредност во САД$ за 2018 година

Производ	Држава	Износ САД$
Руди на бакар и концентрати	Бугарија	61.225.869
Руди на олово и концентрати	Бугарија	81.373.495
Руди на цинк и концентрати	Бугарија	46.377.769
Руди на цинк и концентрати	Полска	12.885.719

Извор: ДЗС на РСМ

Табела 7: Увоз, во 000 евра

Период	2014	2015	2016	2017	2018	I-VIII-2019	Раст/пад, 2018/2014, во %
Вкупно на РСМ	5.504.524	5.801.144	6.176.518	6.834.891	7.671.946	5.498.029	39,38
Б Рударство и вадење на камен	165.512	153.105	91.272	112.161	156.231	125.127	-5,61
05 Јаглен и лигнит	24.693	16.749	18.248	15.120	22.755	14.346	-7,85
06 Сурова нафта и природен гас	47.743	44.282	36.498	57.141	61.295	47.966	28,39
07 Метални руди	83.432	81.752	25.429	28.785	62.284	55.784	-25,35
08 Други производи од рударството и вадење на руди	9.643	10.321	11.096	11.115	9.897	7.031	2,63

Извор: ДЗС на РСМ

Кај увозот кој на ниво на РСМ бележи зголемување од 39,4% компарирано за 2018 со 2014 година, иститот кај секторот Рударство и вадењето на камен е намален за 5,61% од каде што најизразено е намалениот увоз кај металичните руди за 25,35%.

Табела 7.1. Земји со најголем увоз на руди по единица вредност во САД$ за 2018 година

Производ	Држава	Износ САД$
Руди на никел и концентрати	Брегот на слоновата коска	32.739.643
Руди на никел и концентрати	Индонезија	30.797.953
Руди на никел и концентрати	Албанија	6.594.865
Руди на никел и концентрати	Гватемала	956.034
Руди на никел и концентрати	Грција	921.913

Извор: ДЗС на РСМ

За 2018 година од табелата 7.1. може да се види дека најголем увоз на никел и неговите концентрати е извршен од Брегот на слоновата коска и Индонезија со вредност од 32,7 односно 30,8 милиони САД$.

ВРАБОТЕНИ И ПЛАТИ

Табела 8: Раст/пад на бројот на работници во индустријата, во %

Периоди	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017
Вкупно на РСМ	1,8	0,1	2,3	**5,9**
Рударство и вадење на камен	-3,6	1,9	-0,2	**1,7**
Вадење на јаглен и лигнит	-4,2	4,4	1,8	**-1,7**
Вадење на руди на метал	-1,5	-0,3	-0,4	6,2
Вадење на други руди и камен	-7,7	1,7	-4,3	-0,4

Извор: ДЗС на РСМ

По осцилациите во изминатите периоди кај вработеноста во секторот Рударство и вадење на камен заклучно со 2018 вработеноста е зголемена за 1,7% која воглавно се должи кај зголемување на вработеноста во подсекторот вадење на руди на метал од 6,2% споредено со 2017 година. Подсекторите Вадење на јаглен и лигнит и Вадење на други руди и камен забележаа негативни стапки кај вработеноста од 1,7% и 0,4% респектабилно (Табела8).

Заклучно со последните податоци од ДЗС на РСМ за периодот I-VIII-2019 а компарирано со истиот период лани, бројот на работниците во секторот Рударство и вадење на камен е намален за 0,8%, и исто така во неговите два подсектори Вадење на јаглен и лигнит и Вадење на други руди и камен намалувањето е за 2,5% односно 3,8%. Единствено за компарираниот период подсекторот Вадење на руди на метал забележа зголемување кај бројот на работниците од 2% за компарираниот период.

Табела 9: Вработени според секторите на дејност и видот на сопственоста на деловниот субјект, по години

		2017			2018		
		Вкупно	**Приватна**	**Друга**	**Вкупно**	**Приватна**	**Друга**
Вработени	**Вкупно во РСМ**	740.648	570.764	169.884	759.054	586.364	172.690
	Рударство и вадење на камен	6.576	4.949	1.627	6.509	4.026	2.483
Структура според сопственоста во %	**Вкупно во РСМ**	100	77,1	22,9	100	77,2	22,8
	Рударство и вадење на камен	100	75,3	24,7	100	61,9	38,1

Извор: ДЗС на РСМ

Нешто повеќе од 3/4 или 77,2% од вкупниот број вработени во РСМ за 2018 година се вработени во приватниот сектор. Во секторот Рударство и вадење на камен од вкупниот број на вработени во 2018 година (4.026 лица) 61,9% работат во приватни облици на капитал со намалување за 13,4 структурни проценти во однос на 2017 година, а на сметка на зголемување на вработените во други облици на капитал за 13,4 структурни проценти.

Табела 10: Број на пополнети и слободни работни места

	2 квартал 2014			2 квартал 2015			2 квартал 2016		
	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места (%)	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места (%)	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места (%)
ВКУПНО во РСМ	430.947	6.016	1,38	452.291	6.747	1,47	477.520	6.687	1,38
Рударство и вадење на камен	3.840	18	0,46	3.951	107	2,64	4.257	24	0,57

	2 квартал 2017			2 квартал 2018			2 квартал 2019		
	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места (%)	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места (%)	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места (%)
ВКУПНО во РСМ	486.255	7.580	1,53	492.000	7.199	1,44	508.924	7.430	1,44
Рударство и вадење на камен	4.000	20	0,5	4.446	84	1,85	3.985	91	2,24

Извор: ДЗС на РСМ

Табела 10.1 Раст/пад 2 квартал 2019 / 2 квартал 2014 година, во %

	Број на пополнети работни места	Број на слободни работни места	Стапка на слободни работни места во п.п.
ВКУПНО	18,09	23,50	0,06
Рударство и вадење на камен	3,78	405,56	1,78

Извор: ДЗС на РСМ

Заклучно со последниот податок за бројот на слободните и пополнетите работни места на ниво на држава за вториот квартал од 2019 година, истиот укажува дека во секторот Рударство и вадење на камен се вработени 3.985 лица, а отворени се 91 слободно работно место. Во поглед на стапката на работни места, истата е повисока во секторот отколку на ниво на држава која учествува со 2,24% на слободните наспроти пополнетите работни места отколку на ниво на цела индустрија со отворени 7.430 работни места кои учествуваат со стапка од 1,44% наспроти пополнетите 508.924 места.

Компарирано за вториот квартал од 2019 година наспроти истиот од 2014 година бројот на слободни работни места кај Рударството и вадењето на камен е зголемен за 405%.(Табела 10.1).Сепак станува збор за релативна бројка, која апсолутно искажува дека во вториот квартал од 2014 година на ниво на сектор биле отворени 18 работни места , а во истиот квартал од 2019 година нивниот број е 91 слободно работно место.

Табела 11. Просечно исплатена нето-плата по вработен, за Август по години

	Август 2014	Август 2015	Август 2016	Август 2017	Август 2018	Август 2019	Пораст/ пад, Август 2019/ Август 2014, во %
Вкупно просечна исплатена месечна нето-плата на ниво на РСМ, во денари	21.217	21.882	22.294	22.912	24.210	25.127	18,43
Рударство и вадење на камен	24.478	26.381	26.955	35.782	35.191	33.949	38,69

Извор: ДЗС на РСМ

Според последните официјални податоци просечната исплатена нето плата во Август 2019 година изнесува 25.127 денари на ниво на држава додека пак, во секторот Рударство и вадење на камен просечната плата во Август 2019 година изнесувала 33.949 денари и истата е поголема за 35% од просечната нето плата на ниво на држава за истиот период.

Компарирајќи ја просечната нето плата исплатена во Август 2019 наспроти истата исплатена во Август 2014 година (Табела 11), може да се види дека просечната нето плата на ниво на држава е зголемена за 18,43% додека пак во секторот Рударство и вадење на камен нето платата за компарираниот период е зголемена за 38,7%.

ИЗДАДЕНИ КОНЦЕСИИ ЗА ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА МИНЕРАЛНИ СУРОВИНИ

Согласно последниот податок од Регистарот на Министерството за Економија на РСМ од 09-08-2019 година, издадени се 358 концесии за експлоатација на минерални суровини на територијата на РСМ. (http://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/Registar%20na%20Dogovori%20za%20koncesii%20za%20eksploatacija%20na%20mineralni%20surovini%2009%2008%202019.pdf)